Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

8.10.2024

Ei salainen
TiVP 19/2024 vp 5

Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta
TiV@eduskunta.fi

Asia: K 14/2024 vp Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus vuodelta 2023

Lausunto

Sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiaan ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosikertomuksessa on kattavasti kuvattu tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnan eri osa-alueita. Kertomus on julkinen, mutta myös informatiivinen. Vuosikertomuksen keskeisenä teemana on perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusturvan toteutuminen siviili- ja sotilastiedustelutoiminnassa. Vuosikertomuksessa on esitetty tiedusteluvalvontavaltuutetun valvontatoiminnan strategiset linjaukset.

Sisäministeriö pitää keskeisenä sitä, että vuotta 2023 koskevan vuosikertomuksen mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetun tarkastama tiedustelumenetelmien käyttö oli kohdennettu kertomusvuonna kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavana pidettävään toimintaan.

Tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnan muotoja ovat ennaltaehkäisevä ennakollinen valvonta, reaaliaikainen valvonta ja jälkikäteinen valvonta, joiden tavoitteena on estää lainvastaisuudet. Kertomuksessa todetaan, että ennakollisella laillisuusvalvonnalla tarkoitetaan tässä yleisellä tasolla tapahtuvaa valvontaa. Kertomuksen mukaan se voi sisältää lainsäädännön tulkinnan tukemista oikeudellisia käsitteitä analysoimalla sekä oikeudellisia käsitteitä ja oikeusnormeja systematisoimalla ja sen yhteydessä voidaan tarkastaa systeemisiä seikkoja, kuten valvonnan kohteena olevan toiminnan organisointia ja ohjeistusta. Edelleen todetaan, että reaaliaikainen eli käynnissä olevaan toimintaan kohdistuva laillisuusvalvonta ja jälkikäteinen eli päättyneeseen toimintaan kohdistuva laillisuusvalvonta koskevat puolestaan yksittäisiä tapauksia. Kertomuksessa tuodaan esiin, että tiedusteluvalvontavaltuutettu voi esittää laintulkintakysymyksiä koskevia näkemyksiään yleisellä tasolla tapahtuvan ennakollisen laillisuusvalvonnan yhteydessä.

Sisäministeriön käsityksen mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetulle muodostuu valvontatoimien ansiosta hyvä kuva valvomastaan toiminnasta, ja ministeriö pitää hyvänä yleisellä tasolla näkemysten esittämistä laintulkintakysymyksistä. Tämä ja ennakollinen laillisuusvalvonta tukevat toiminnan laillisuutta. Sisäministeriön vuosittainen tarkastustoiminta kohdistuu muualle kuin tiedusteluvalvontavaltuutetun valvomaan toimintaan; käytännössä ministeriön toiminta koordinoidaan ennen toimenpiteitä tiedusteluvalvontavaltuutetun kanssa.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

Ministeriö pitää myös hyvänä, että tiedusteluvalvontavaltuutettu käynnisti kertomusvuonna eräitä teematarkastuksia, joiden kohteina ovat tietoliikennetiedustelun toteuttaminen sekä tiedustelumenetelmiä käyttämällä hankittujen tietojen jatkokäsittely. Jatkokäsittelyn tarkastamisen osalta viitataan yhteistyöhön apulaistietosuojavaltuutetun kanssa.

Vuosikertomuksessa todetaan, että yhden asian kertomusvuonna käynnistetty alustava laillisuusvalvonnallinen selvittäminen johti vuoden 2024 puolella asiakokonaisuuden esitutkintaan ilmoittamiseen. Sisäministeriö toteaa, että suojelupoliisi on huolehtinut informointivelvollisuudestaan ministeriötä kohtaan.

Vuosikertomuksessa on esitetty myös huomioita tiedonhankinnan kohteen oikeussuojan saamisesta (palomuurit) sekä siviilitiedustelutoimintaa koskevasta lainsäädännöstä ja sen soveltamisesta. Huomiot ovat arvokkaita sisäministeriön lainsäädännön kehittämistyössä.

Sisäministeriö on asettanut lainsäädäntöhankkeen siviilitiedustelulainsäädännön ja poliisin henkilötietolain 7 luvun tarkistamiseksi (SM061:00/2023) joulukuussa 2023. Hankkeen toimikausi on 21.12.2023 – 31.7.2026. Tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon johtava asiantuntija toimii hanketta varten asetetun työryhmän pysyvänä asiantuntijana. *Hankkeen vaihe I* eli ns. palomuuri-HE -luonnoksen lausuntokierros on päättynyt syyskuussa 2024. Esityksessä ehdotettaisiin muutettavaksi poliisilain 5 a lukua, lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä lisäksi lakia sotilastiedustelusta (liitelaki). *Hankkeen vaihe II* on käynnistynyt syyskuussa vuonna 2024. Hankkeen toisessa vaiheessa arvioidaan siviilitiedustelua koskevan poliisilain 5 a luvun toimivaltuuksia koskevien säännösten ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain säännösten tarkistaminen. Hankkeella on liittymä puolustusministeriön elokuussa 2024 asettamaan sotilastiedustelusta annetun lain tarkistamishankkeeseen. *Hankkeen vaihe III* käynnistyy vuoden 2025 aikana. Poliisilain 5 a luvun 4 §:n 4 momentin mukaan tiedustelumenetelmää ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. Tavoitteena on antaa hallituksen esitys edellyttäen, että perustuslain reunaehdot voidaan ottaa huomioon.

Hallitusneuvos Johanna Hakala

Tiedoksi Liikenne-, viestintä- ja sisäministeri Ranne
Valtiosihteeri Salminen
Kansliapäällikkö Pimiä
Erityisavustaja Kerttula
Erityisavustaja Paaso
Kansallisen turvallisuuden yksikön johtaja Knape
Ministerin sihteeri Söderman
Hallinnolliset avustajat Landström ja Mäkiprosi
Hallinto- ja kehittämisosasto, oikeudellinen tuki